

"Ser vell ha de venir de jove"

Joan Riudavets Moll viu a Migjorn Gran (Menorca) i els seus cent sis anys en fan l'home més vell de les Illes Balears. Senzill, hospitalari i conversador incansable, aquest home, que ha desafiat les regles biològiques, considera que la seua fita no té cap mèrit.

Les grans obres sovint fan del record de llurs autors quelcom d'immarcescible. La cultura de casa nostra mai no oblidarà Ramon Llull, patriarca de la llengua catalana. Tampoc no oblidarà la poesia colpidora de Salvador Espriu, la música deliquescents de Pau Casals, la veu vigorosa de Montserrat Caballé, la ciència universal de Joan Oro, o les arts colossals, renovadores, de Miró, Gaudí, Tàpies. Però que n'és de fàcil, de morir i de restar sepultats sota tones de fosca eterna, quan no s'ha bastit abans un llegat.

Hi ha a l'illa de Menorca, a la vila des Migjorn, un home gran: provecte. Tan gran, tan vell, que ha esdevingut un gran home. Nom Joan Riudavets Moll i s'ha fet mereixedor del record popular, de la fama perdurable. Amb la seva obra ingent, ha vençut l'anonimat comú dels mortals. Ha assolit anomenada, però no ha compost sonates, ni versificat poemes; no és creador de nous llenguatges artístics, ni formulador de doctrines filosòfiques que hagin contribuït a la remissió de la societat actual, enfonyada en l'autonomia ètica. Què ha fet, doncs, aquest home per merèixer una mena d'immortalitat, si més no en la memòria dels menorquins?

La seva és una obra de temps, endreçada de la mà del temps. Fins i tot, una obra "contra" el temps, puix que ha construït una biografia de cent sis anys, que encara es mostra ben eixerida. "Escolti: són exactament cent sis

i mig", matisa, carregat de la precisió pròpia de qui en porta el compte dia per dia, malgrat que no pugui explicar ben bé el perquè i el com de la fita.

Contracte inaudit. Tot un desafiament a les regles biològiques, una excepcionalitat inaudita del contracte ordinari, gairebé improrrogable més enllà dels setan-

Joan Riudavets va néixer en una illa fonamentalment agrícola, que després es va industrialitzar, per acabar vivint del turisme.

ta o vuitanta anys, que els éssers humans tenen amb la natura. La seva pròpia vida, el fet d'anar complint aniversaris infatigablement, sa i adret, han convertir Joan Riudavets Moll en una persona coneguda i estimada, autora d'una gran obra de vida que ultrapassa de bon tros la barrera centenària. Que viure no és poc! I deixar endarrere la centena, s'escau d'ésser un mèrit privatiu, digne de fama, com ho són la genialitat poètica o la traça artística. Tenir cent sis anys i mig, no és una obra singular, un prodigi?

Ell, en efecte, excedeix els límits naturals dels éssers humans quant a esperança de vida, raó per la qual li pertoca la paraula prodigi.

"No tenc cap mèrit, i no voldria que excel·lís cap circumstància meua —adverteix amb el cor una mica estret pel requeriment d'EL TEMPS—. Vol dir que aquesta revista és de València i que es veu a tot Catalunya? Idò, miri, no vull elogis. No vull ofendre ningú, ni que allò que tenc de bo pugui deixar en mal lloc ningú, o fer pensar que som ufanós". Ben al contrari. Joan Riudavets és un home senzill, pacífic, de mirada dolça, conversador incansable, hospitalari. Té la figura primatxona i la pell transparent, quasi cristal·lina. Els ulls són blaus; i el crani, glabrescent, és emmarcat del darrere per una pinzellada hipocràtica de cabells finíssims, que recorden tofes suaus de neu.

Porta una vida ordenada i metòdica, aclarida i pacient, constantment cíclica. Es lleva passat migdia; llig la premsa local amb delit; segueix les notícies foranes per televisió; dina de tot; passa l'horabaixa a l'hort de sa Pleta o des Banyer, propietats de la família; aquí té cura dels conills i les gallines; torna a casa; sopa i, devers mitjanit, se'n va a dormir. Més o manco, aquest és el seu ritme de vida d'ençà que es va jubilar al 1965, ara fa trenta-un anys.

"En ocasió de ser vell —explica—, molts m'han demanat a veure com ho he fet. En volen sa recepta. Jo els dic que pensin que molts ja han arribat tard, perquè

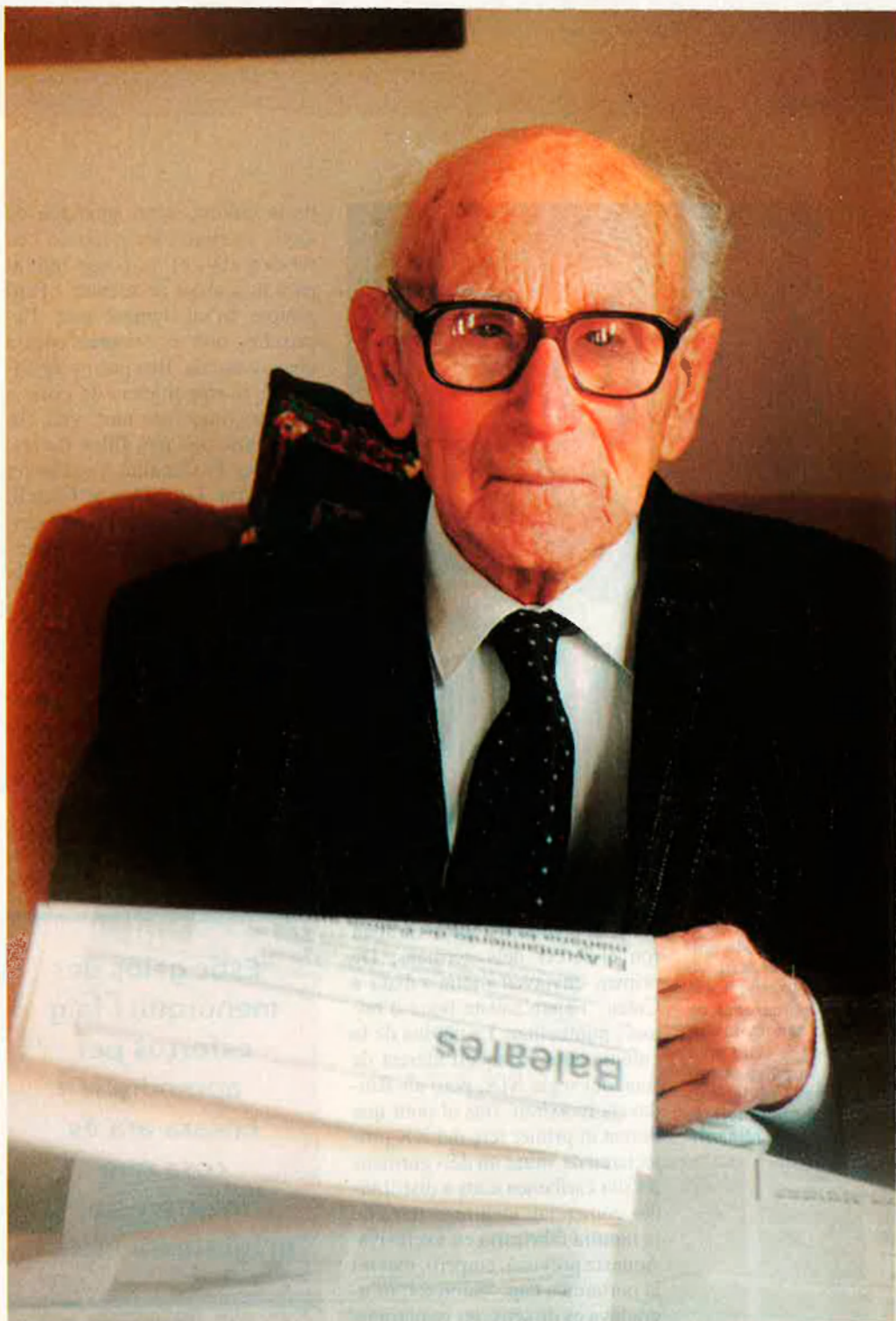
►►

açò ha de venir de jove. No és un canvi ràpid, d'aquells radicals. De jove, jo mai no he duit una forma de vida pensada per a arribar als cent anys, no. Però sí que he maldat per disfrutar de sa salut; per disfrutar-ne –recalca subtilment”.

Joventut centenària. Aquestes són unes paraules molt repetides per ell, dictades força vegades a tots els qui se li han acostat aquests darrers sis anys, en plena joventut centenària. Si fa no fa, les mateixes que va explicar als reis d'Espanya, Joan Carles i Sofia, l'agost del 1993, quan visitaren oficialment per primer cop l'illa de Menorca. Riudavets va compartir, llavors, àpat amb els monarques, atesa la condició de degà dels menorquins.

“He fet molta de feina. Pes meu caràcter, m'he mogut molt. He anat molt amb bicicleta: sa primera des Migjorn Gran va ser sa meva. De jove he estat molt caçador, caçador de conills amb ca, de nit i de dia. També sa boxa. Dins aquest pati la practicava”. Riudavets s'incorpora de la butaca i l'assenyala a través de la finestra. Els seus records pugilístics es remunten als seus riallers vint anys, just en el tombant de segle, devers 1908 o 1909. Vivía en es Migjorn Gran en aquell temps un atleta capdavanter de la boxa que de malnom anomenaven en Bep Borino. “Sí, sí –insisteix, convençut del que diu–, Borino, de borinar, un borinot (*Bellugar-se a Menorca*). Havia ensenyat mon pare. Després mos ho va mostrar as germans. Jo hi passava gust. Però, me cregui, llevat d'aquestes coses, no puc dir altra cosa, cap altre mèrit que expliqui sa meva edat”.

“Malalt, em demana? No, no hi he estat mai. Li ho dic sense ferne elogi personal, que no m'agrada fer-ho”. La noció primerenca de longevitat va copsar-la d'al·lot, als vuit anys, de forma casual: “Llavors jo ja sabia llegir. Un dia, en es cementeri des Migjorn, m'entretenia mirant ses làpides, i me vaig trobar amb es cas de Francesca Alzina Villalonga.

A sa seva tomba deia que havia mort el 15 de desembre de 1884, als cent un any onze mesos i sis dies” –afegeix sense pipellejar ni esprémer la memòria.

No deixa de ser una curiositat la coincidència. Riudavets va néixer un 15 de desembre cinc anys després. Era diumenge, un jorn fred, molt gèlid. L'Espanya oficial passava ànsia pel refredat bronquial d'Alfons XIII, reclòs i enllitat al Pardo. I Menorca, aquell mateix matí del natalici, acomiadava el governador militar Joaquín Rodríguez Rivera, que salpà devers

migdia embarcat en el vapor *Nuevo-Mahonés*.

La societat insular d'aleshores presentava una estructura fortament agrícola-ramadera, sobretot en es Migjorn. Però ja havia desenvolupat l'illa una indústria sabatera considerable i, amb ella, s'hi havien afaïçonat uns primers moviments obreristes.

El nounat vingué al món al si de la família menestral de Pere Riudavets Moll i Catalina Moll Mercadal, ambdós de tarannà republicà. El pare treballava de sabater. Anava per ell, segons l'antiga

Joan Riudavets Moll llig la premsa local. Aquest és un costum diari inalterable que manté des que es va jubilar al 1965. (foto: Arxiu)

Joan apaga les caneles en el seu 104è aniversari. Va copsar la noció primerenca de longevitat als vuit anys mentre observava ses làpides al cementeri de Migjorn.

expressió equivalent a la de treballador autònom d'avui. En Joan fou el tercer dels germans. De primer, enviaven molta sabata a Cuba. "Fèiem sabata bona d'home", puntualitza. La pèrdua de la colònia anorreà aquell mercat de final del segle XIX, però els Riudavets reeixiren, fins al punt que durant el primer terç del XX projectaren de situar un dels germans a l'illa caribenca com a distribuïdor comercial, mentre la resta de la família fabricaria en exclusiva. Aquesta previsió, emperò, mai no la portaren a cap. "Sobretot, m'agradava es disseny, fer es patrons. Però avui sa sabata menorquina s'acaba. En aquesta illa, de primer van fer feines al camp, moltes. Després va venir sa sabata. Ara estam amb es turisme. Són molt grans es canvis! Jo no els esperava, me cregui. I no tenc coneixements per a sebre açò que ve. Però jo veig amb satisfacció que Menorca conserva sa seva identitat. Açò és prou".

Amor a la cultura. Les circumstàncies familiars no li permeteren una formació escolar ni intel·lectual, malgrat que el pare sabé inculcar als fills els valors

de la cultura. Joan aprengué de llegir, escriure i fer comptes, i en fer deu anys es va posar amb el pare de mosso de sabater. "Però sempre m'ha agradat tant d'aprendre, que es vespres encara anava a escola. Ben prest vaig entendre sa importància de posseir estudis. Anys més tard, vaig fer igual amb ses tres filles meves. Sa major, na Catalina, va arribar a ser mestra. Exercí en es Castell, però se'm va morir en ets cinquanta anys. Cada dia, en despertar-me, pens en ella... No falla dia".

Al bell mig d'un poble enforat de la carretera principal, isolat a la banda sud de la geografia menorquina, Joan no tenia gaires oportunitats de sovintejar la cultura ni els homes de cultura. "Tal vegada per açò, el 17 de juliol de 1906, quan tenia denou anys, vaig córrer tot dret en es casino en sebre que havia vengut un mestre nou. El volia conèixer. Era

"Estic gelós des menorquí, i faig esforços per aprendre'l. Encara ara és cosa que m'interessa, m'interessa molt."

n'Andreu Ferrer Ginard d'Artà, es mestre Ginard que en dèiem. Que per què ho vaig fer? Perquè m'hagués agradat d'estudiar. Sí, molt".

Foren aquells uns anys de bona amistat, i l'oportunitat de viure de prop una tasca cultural magnífica, d'importància objectiva per al recobriment del folklore popular de l'illa. Mestre Ginard i el doctor Francesc Camps, també des Migjorn, desplegaren un treball meritíssim, tot recopilant els costums de la pagesia: contes, rondalles, dites, codolades, gloses. Fins i tot fundaren un quin-

zenari en català, *Llum Nova* (1912-13), un dels primers pals de pal·ler periodístics, a Menorca, en favor de la unitat essencial de la llengua i de la formació de la consciència d'identitat. Encara ara en Joan guarda com a penyor alguns exemplars de la revista, esgrogueïts i plegats en un calaix del canterano vell. "Jo no hi vaig escriure mai. No en sabia prou, però tanmateix m'agradava d'estar amb ells dos, o d'acompanyar-los a la impremta de Ciutadella, a can Fàbregues. Pensi que el doctor Camps era onclo meu, i de sempre havíem tengu't bones relacions. Acostumava a fer s'aturadeta a ca nostra, o sia a cas seu cunyat, en Pere Riudavets, on aprofitava per llegir *La Voz de Menorca*". *La Veu...*, l'històric diari republicà editat a Maó en mans de Francesc Camps, ell que, catòlic i monàrquic, col·laborava en *El Bien Publico*.

—Per cert, pensau que el menorquí és català? Com veis aquesta qüestió?

—Bé, noltros no hem pertangut mai a Catalunya, però és clar que no m'opòs que sa nostra llengo sigui catalana. Jo m'hi entenc, mos entenem tots. Tanmateix, estic gelós des menorquí, a pesar —miri com són ses coses!— que només m'ensenyaren sa gramàtica castellana. Però he de dir-li també, sense elogis, que ara, a sa meva edat, faig cartes en menorquí. El sé llegir bé i me defens escrivint-lo.

Cartes en català. Joan fa un senyal a sa filla Paca, que surt de la saleta i torna ben aviat amb una col·lecció de fotocòpies de cartes manuscrites pel pare. La calligrafia és impol·luta, ferma i clara. Són respostes seves a felicitacions rebudes en la diada feliç que feia cent anys. No hi ha faltes d'ortografia. "Me cregui. Estic gelós des menorquí, i faig esforços per aprendre'l. Encara ara és cosa que m'interessa, m'interessa molt".

I la política? La política són figues d'un altre paner. Recela d'entrar-hi, potser perquè hi veu molts enfrontaments, i no vol mal

a ningú. Nasqué sota el regnat d'Alfons XIII, en plena Restauració, i ha vist desfilar per l'Espanya convulsa la dictadura de Primo de Rivera, la segona república, la dictadura de Franco i la recuperació democràtica del 1975. Però al capdavant d'aquestes fites d'avenç i de retrocés alternatiu de les llibertats públiques, ell sempre ha estat i s'ha sentit republicà. "Al rei d'ara, una persona que estim i admir, li vaig dir que si es presentàs per a president de sa república, jo el votaria. Ben cert. Ho fa molt bé. M'agrada. És una gran personalitat. Amb jo va tenir molta de cortesia i d'amabilitat quan va venir a visitar Menorca. Me'n recordaré sempre. Una gran persona".

La biografia política de Riudavets, malgrat la inalterable fidelitat republicana, sols presenta una fita externa. Fou regidor en nom de la vila natal a l'Ajuntament des Mercadal entre 1931 i 1939. Aleshores es Migjorn en depenia, i no havia d'assolir-ne la segregació fins al 1989, mig segle després. El seu vot fou decisiu per a formar la majoria republicana en aquella corporació del canvi de règim. Ja aquells anys ell advocava per encetar el procés d'independència municipal, però no ho aconseguí.

"Miri, vaig veure ben clar que jo continuava essent migjorner i ells ben mercadelencs, a pesar de ser tots d'esquerres. M'entén?" Mai més no participà activament en política; i això no obstant, experimentà una de les il·lusions més grans de la vida quan el Consell Insular de Menorca votà la segregació. Pensau que finien gairebé cent anys de lluita de tot un poble que reclamava autonomia i ànsies d'autogovern municipal. De llavors ençà, Riudavets procura témer-se de l'evolució municipal del poble. Opina quan li ho demanen, demostra interès i encoratja la gent. Haver guanyat l'establiment d'una corporació pròpia és el gran conhort polític personal. No debades representa l'última veu viva de les generacions de principi de segle que lluitaren de valent per una independència gens regalada.

Petita dialèctica. Els ulls vius i desperts de Joan Riudavets no es cansen de parlar, evocar, opinar. Fins i tot, entra en una petita dialèctica, trempada i intensa, amb la filla Paca, per mor del pessimisme que ella experimenta per la terciarització de l'economia menorquina.

S'incorpora de la butaca, s'acosta a la taula, i donant-hi copets amb la punta dels dits afirma: "És un motiu, un fonament d'esperança veure com ha crescut sa formació. Ara hi ha gent preparada, molt preparada. I açò inspira confiança. Tenc molta confiança en sa ciència. El món no s'atura i si es turisme s'acaba, vendrà una altra cosa".

Educació, cultura i economia ("alerta, però, gens cric!" —adverteix rotund) són els trets d'un home centenari que sense conèixer cap més terra forana que Palma i Barcelona (dues vegades o tres) s'ha desplegat "només" en

la dimensió del temps, i quasi gens en la de l'espai, reduït sols a la vila des Migjorn Gran, la contrada d'un home gran, d'un gran home.

Joan Riudavets conversa amb el rei l'agost de 1993. Malgrat la seva fidelitat republicana, admira Joan Carles I.

Jordi Alzina Villalonga

CAVALL FORT

Revista per a nois i noies

Plaça de Lesseps, 33, entresol 2.ª 08023 Barcelona
Telèfons (93) 218 65 66 / 218 62 20 – Fax (93) 217 61 00

- Surt dos cops cada mes
- Pàgines de còmic, narracions, reportatges i la participació dels lectors.
- Cada dos mesos, inclou el suplement "El Tatano", destinat als lectors més petits.

Preu de la subscripció anual: 6.350 pessetes

Ara us hi podeu subscriure a través de

